

รายงานฉบับสมบูรณ์

การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นอาชีพเสริมการทำนา ไร่สับปะรด
และรับจ้างทั่วไปอย่างยั่งยืนของเกษตรกรหุบเขาโป่งพระบาท
ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

โดย นายจรูญ ใจลังกา

สิงหาคม 2556

สัญญาเลขที่ RDG5520045

รายงานฉบับสมบูรณ์

การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่เป็นอาชีพเสริมการทำนา ไร่สับปะรด
และรับจ้างทั่วไปอย่างยั่งยืนของเกษตรกรหุบเขาโป่งพระบาท
ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

คณะผู้วิจัย

นายจรูญ ใจลังกา

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์เขต 5

ชุดโครงการ “ระบบการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำอย่างยั่งยืน”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สิงหาคม 2556

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในโครงการนี้ สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) การให้คำปรึกษาแนะนำทั้งในเชิงวิชาการ และความช่วยเหลือจาก รศ. ดร. จันทร์จรัส เรียวเดชะ ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตร รศ.ดร. กนก ผลารักษ์ รศ.ดร. จุฑารัตน์ เศรษฐกุล รศ.ดร.เกรียงไกร โชประการ รศ.ดร. ประภาพร ขอไพบุลย์ และรศ.ดร. สมพร อิศวิลานนท์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีได้เอื้อนาม ณ ที่นี้ ซึ่งทุกฝ่ายได้เสียสละกำลังกาย กำลังใจทุ่มเทให้โครงการประสบผลสำเร็จในการดำเนินการตามเป้าหมาย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยของสำนักประสานชุดโครงการระบบการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่ทางด้อย่างยั่งยืน ที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ทุกภาคส่วนบูรณาการการทำงานร่วมกันตลอดระยะเวลา 1 ปี ที่ผ่านมา

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2556

บทสรุปผู้บริหาร

เกษตรกรจำนวน 16 ราย บ้านโป่งพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ทำการผลิตไก่ประดู่หางดำ ด้วยรูปแบบการเลี้ยง 2 รูปแบบ ประกอบด้วย การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ผลิตลูกโดยใช้ตู้ฟักและผลิตลูกแบบแม่ฟักธรรมชาติ (เกษตรกร 6 ราย) และจำหน่ายลูกไก่ให้แก่เกษตรกร 10 ราย เพื่อผลิตเป็นไก่ขุน โดยใช้อาหารสำเร็จรูปร่วมกับพืชอาหารหยาดอื่นๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลการดำเนินงานพบว่า

1. เกษตรกรกลุ่มเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกไก่แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ประกอบด้วย การผลิตลูกไก่แบบแม่ฟักธรรมชาติเกษตรกรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ จำนวน 61 ตัว (พ่อพันธุ์ 12 ตัว แม่พันธุ์ 49 ตัว) ผลิตลูกไก่ได้ 1,695 ตัว และการผลิตลูกโดยใช้ตู้ฟัก เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์จำนวน 352 ตัว (พ่อพันธุ์ 52 ตัว แม่พันธุ์ 300 ตัว) สามารถผลิตลูกไก่ได้ 10,266 ตัว สำหรับจำหน่ายให้เกษตรกรผลิตไก่ขุนในราคาตัวละ 20 บาท มีต้นทุนการผลิตลูกไก่เฉลี่ย 19.82 บาท (กรณีแม่ฟักธรรมชาติ) และ 17.31 บาท (กรณีใช้ตู้ฟัก)

2 เกษตรกรที่ทำการผลิตไก่ขุน ผลิตไก่ขุนได้ 2,595 ตัว มีต้นทุนรวม 28,049.42 บาท ต้นทุนเฉลี่ย 90.3 บาท/กิโลกรัม มีผลตอบแทนการผลิตเฉลี่ย 31,530 บาท/ราย/ปี มีกำไรสุทธิ 3,480.58 บาท/ปี

3. เกษตรกรผลิตลูกไก่ (กรณีใช้ตู้ฟัก) มีผลตอบแทน 219,326.5 บาท/ปี สำหรับเกษตรกรผลิตลูกไก่ (กรณีแม่ไก่ฟักธรรมชาติ) มีต้นทุนรวม 33,597.2 บาท/ปี ได้รับผลตอบแทน 34,350 บาท/ปี มีกำไรสุทธิ 752.8 บาท/ปี

คำนำ

เป็นการสร้างอาชีพให้เกษตรกร และเป็นการสร้างเครือข่ายผลิตไก่ประดู่หางดำในพื้นที่และขยายไปสู่จังหวัดใกล้เคียง การส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำในกลุ่มเกษตรกร นอกจากเป็นการเพิ่มรายได้โดยสร้างอาชีพเสริมแล้ว การผลิตที่มีรูปแบบ และขนาดการผลิตภายใต้สถานการณ์ และปัจจัยการผลิตที่สอดคล้องกับพื้นที่ ทรัพยากร/แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มี ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของเกษตรกรและชุมชน เกิดการพัฒนาการสร้างอาชีพในชุมชนได้อย่างยั่งยืน และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่อื่นต่อไป

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2556

(1)

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(3)
ความเป็นมาของโครงการ	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
เป้าหมาย	2
ประโยชน์ที่ได้รับ	2
การดำเนินงาน	3
แผนการดำเนินงานของโครงการ	3
วิธีการดำเนินงาน	3
ผลการดำเนินงาน	5
สรุปเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของโครงการตามเป้าหมายของกิจกรรม และผลได้ของโครงการ	5
ผลการดำเนินงานตามกิจกรรม	8
กิจกรรมที่ 1 การคัดเลือกเกษตรกร	8
กิจกรรมที่ 2 การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร	10
กิจกรรมที่ 3 การอบรมเกษตรกร	14
กิจกรรมที่ 4 การดำเนินการเลี้ยง	16
กิจกรรมที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการรายงานผล	20
สรุปผลการดำเนินงาน	25
ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ	25
ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งถัดไป	26
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก การผลิตของโครงการ	ผ-1

(2)

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	รายละเอียดแผนการดำเนินงานของโครงการ	3
2	การเปรียบเทียบแผนตามกิจกรรมและผลได้จากการดำเนินงาน	6
3	ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรรูปแบบที่ 1 การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูก	9
4	ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรรูปแบบที่ 2 การเลี้ยงลูกไก่ผลิตเป็นไก่ขุน	9
5	รายละเอียดการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร	12
6	รายละเอียดผลการผลิตลูกไก่ของเกษตรกรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์แบบฟาร์มธรรมชาติ	17
7	รายละเอียดผลการผลิตลูกไก่รายปีแบบใช้ตู้ฟัก	18
8	รายละเอียดผลการผลิตไก่ขุน	19
9	รายละเอียดต้นทุนปริมาณกำไรการผลิตลูกไก่ฟาร์มธรรมชาติ-	21
10	รายละเอียดต้นทุนปริมาณกำไรการผลิตลูกไก่โดยใช้ตู้ฟัก-	22
11	รายละเอียดต้นทุนปริมาณกำไรการผลิตไก่ขุนของเกษตรกร-	23
12	ต้นทุน รายได้และปริมาณกำไรที่เกษตรกรได้รับตามรูปแบบการผลิต	24

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	ลักษณะโรงเรือนที่ได้รับการปรับปรุง โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น	10
2	บริเวณลานปล่อยเชื่อมกับโรงเรือน กั้นบริเวณล้อมด้วยไม้ หรือตาข่าย เพื่อให้ไก่ได้ใช้พื้นที่คู้ยเหยื่ออาหารตามธรรมชาติและออกกำลัง	11
3	ผลผลิตสับปรดตกเกรด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมในการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ	13
4	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เม็ดแตกบด เพื่อใช้ผสมอาหารสำเร็จรูปในการลดต้นทุนค่าอาหารไก่	13
5	การใช้ต้นกล้วย และหญ้าเนเปียร์เป็นอาหารเสริม ร่วมกับการใช้อาหารสำเร็จรูป	14
6	ตัวแทนเกษตรกร และหัวหน้าโครงการ ร่วมการอบรม และศึกษาดูงานแนว “สหกรณ์การเกษตร ”ทางการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแก่สมาชิกสหกรณ์กันทรวิชัย จมหาสารคาม . และ เทคโนโลยีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ และซี รุ่นที่8 ” คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	15
7	การฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ เขต 5	16
8	การฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ณ เทศบาลตำบลบ้านใหม่	16
9	ลักษณะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์แบบแม่ฟักธรรมชาติ	17
10	ลักษณะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ผลิตลูกแบบใช้ตู้ฟัก และเกษตรกรรวบรวมไข่ในแต่ละวันเข้าตู้ฟัก	18
11	ลักษณะรูปแบบการผลิตไก่ขุนของเกษตรกร	19

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเป็นอาชีพเสริมการทำนา ไร่สับปะรดและรับจ้าง ทั่วไป อย่างยั่งยืนของเกษตรกรหุบเขาโป่งพระบาท ต. บ้านดู่ อ. เมือง จ. เชียงราย

1. ความเป็นมาของโครงการ

ไก่ประดู่หางดำ เป็นไก่พันธุ์พื้นเมืองที่ได้รับการคัดเลือกสายพันธุ์ให้เจริญเติบโตเร็ว เหมาะสมกับการนำไปเลี้ยงขยายพันธุ์ ผลิตเป็นไก่ขุนจำหน่ายเนื้อไก่และเลี้ยงไว้หลังบ้านเป็นอาหารในครัวเรือน แต่การเลี้ยงสัตว์ต้นทุนสำคัญอยู่ที่อาหารไก่ (ร้อยละ 60-70) หากต้องการลดต้นทุนค่าอาหาร จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ของศูนย์วิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีเชียงราย ได้มีการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอาหารในท้องถิ่น ได้แก่ ข้าวโพด เมล็ดถั่วเหลือง รำ มันสำปะหลัง หยวกกล้วย รวมถึงหญ้าที่ปลูกเอง ทำให้ลดต้นทุนการเลี้ยงไก่ได้

หุบเขาโป่งพระบาท เป็นพื้นที่ตั้งของ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งพระบาท หมู่ที่ 6 และ 18 บ้านโป่งน้ำตก หมู่ที่ 7 และบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 13 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย 13 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ตามถนนเชียงราย-แม่สายเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร และบ้านดู่-น้ำตกโป่งพระบาทอีก 7 กิโลเมตรโดยรอบเป็นเทือกและสันเขาตอยพระบาท ด้านทิศเหนือเป็นที่ตั้งของวนอุทยานแห่งชาติน้ำกัก และเป็นต้นกำเนิดของน้ำตกโป่งพระบาทและลำน้ำเล็กๆ จากห้วยมะยม (ลำเหมืองห้วยน้ำยม) และจากน้ำตกโป่งพระบาท (ลำเหมืองกลาง) ไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่การเกษตรในหุบเขา ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 31,250 ไร่ มีจำนวนประชากร 629 ครอบครัวยรวม 2,775 คน แยกเป็นชาย 1,541 คน หญิง 1,234 คน ประชาชนมีการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ คือมีจำนวน 514 ครอบครัวย ได้แก่ การทำนา ไร่สับปะรด รองลงมาคือ การรับจ้าง 481 ครอบครัวย ในช่วงหลังฤดูการเพาะปลูกคือช่วงเดือนมกราคม - พฤษภาคม ของทุกปี จะมีการออกไปรับจ้างนอกชุมชนกันเป็นจำนวนมาก มีรายได้เฉลี่ยวันละ 120 บาท คิดเฉลี่ยครัวเรือนละ 36,000 บาท/ปี เกษตรกรที่ทำนามีจำนวน 272 ครัวเรือน พื้นที่ประมาณ 2,775 ไร่ ครัวเรือนที่มีที่นาไม่เกิน 5 ไร่ จำนวน 42 ครัวเรือน มีที่นา 6-10 ไร่ จำนวน 156 ครัวเรือน มีที่นา 11-20 ไร่ จำนวน 55 ครัวเรือน มีที่นา 21-50 ไร่ จำนวน 19 ครัวเรือนใช้รถไถเป็นหลัก มีรถไถแบบเดินตาม 98 ครัวเรือน มีรถไถขนาดใหญ่ 5 ครัวเรือน เช่ารถไถ 135 ครัวเรือน มีการเลี้ยงโคจำนวน 132 ราย โค 835 ตัว แยกเป็นเพศผู้ 195 ตัว เพศเมีย 640 ตัว เลี้ยงไก่พื้นเมือง 6,784 ตัว เกษตรกร 341 ราย เลี้ยงกระบือ 2 ราย กระบือ 8 ตัว เพศผู้ 2 ตัว เพศเมีย 6 ตัว (ข้อมูลปี 2549) ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมือง แต่มีชนเผ่ากะเหรี่ยง มูเซอและไทยใหญ่อยู่อาศัยเป็นส่วนน้อย ยกเว้นชนเผ่ามูเซอมีกลุ่มบ้านแยกชัดเจนของบ้านหมู่ที่ 13 เกษตรกรในหุบเขาโป่งพระบาทยังมีรายได้ต่ำ ในขณะที่เกษตรกรมี

แรงงานเหลือพอเพียงที่จะเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพเสริมการทำนาและไร่สับปะรด เพราะไม่ได้ใช้แรงงานตลอดทั้งปี และสามารถเป็นอาชีพเสริมการรับจ้างทั่วไป เพราะยังมีแรงงานที่เหลือในครัวเรือนมาเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ เกษตรกรมีความรู้ด้านการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมาก่อน แม้อาจต้องให้ความรู้เพิ่มเติมบ้าง นอกจากนี้ที่ตั้งของหุบเขาไปงพระบาทมีตลาดรองรับปริมาณไก่พื้นเมืองที่ผลิตได้ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยน้ำพุร้อนที่มีบ่ออาบน้ำแร่ธรรมชาติ น้ำตก และมีรีสอร์ทที่พักนักท่องเที่ยว ที่ตั้งหุบเขาติดกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งมีนักศึกษาเข้ามาพักตามหอพักในหมู่บ้านจำนวนมาก ไม่ไกลจากสนามบินเชียงราย ห่างประมาณ 8 กิโลเมตร ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงราย มีตลาดชุมชนบ้านดู่ และตลาดสินค้าโอท็อปข้าวแคร์

การส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำในกลุ่มเกษตรกร นอกจากเป็นการเพิ่มรายได้โดยสร้างอาชีพเสริมแล้ว ยังเป็นการศึกษาเปรียบเทียบการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรที่อาชีพหลักแตกต่างกัน เพื่อนำความรู้ไปส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรในพื้นที่อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1 เพื่อสร้างอาชีพเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ โดยใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรเอื้อในพื้นที่ ให้เกิดการใช้ประโยชน์ในการลดต้นทุน การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ แก่เกษตรกร

2.2 เพื่อศึกษาต้นทุนการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ผลตอบแทนและรูปแบบการผลิตไก่ประดู่หางดำพันธุ์แท้เพื่อสร้างอาชีพแก่เกษตรกร

3. เป้าหมาย

3.1 ผลิตลูกไก่ประดู่หางดำพันธุ์แท้ ใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก โดยสามารถขยายเครือข่ายการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ และชุมชนใกล้เคียง ได้ 32,500 ตัว/ปี

3.2 กลุ่มเกษตรกรในโครงการสามารถผลิตไก่ขุนจำหน่าย ได้ 30,476 ตัว/ปี

3.3 ผลิตพ่อแม่พันธุ์ทดแทน คัดเลือกจากไก่ที่เลี้ยงขุน ทดแทนในเดือนที่ 12 ของการเลี้ยง

3.4 กลุ่มเกษตรกรในโครงการมีรายได้จากการผลิตลูกไก่ประดู่หางดำ 641,600 บาท/ปี และจากการผลิตไก่ขุนรายละ 304,760 บาท/ปี

4. ประโยชน์ที่ได้รับ

4.1 เกษตรกร มีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น และพัฒนาการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำให้เป็นอาชีพเสริมที่มีความยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 เกษตรกร และเครือข่ายการผลิต ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในการกำหนดรูปแบบขนาดการผลิต ที่เหมาะสม และมาตรฐานการผลิตไก่ประดู่หางดำ ภายใต้สถานการณ์ และปัจจัยการผลิตที่สอดคล้องกับพื้นที่ ทรัพยากร/แหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มี

4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร องค์กรส่วนท้องถิ่น ตลอดจนเกษตรกรรายย่อยที่สนใจในการผลิตไก่ประดู่หางดำ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปกำหนดรูปแบบและวิธีการผลิต แผนการผลิตที่พัฒนาผลผลิตของไก่ประดู่หางดำต่อไป

5. การดำเนินงาน

5.1 แผนการดำเนินงานของโครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 1 รายละเอียดแผนการดำเนินงานของโครงการ

กิจกรรม	เดือนที่											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. การคัดเลือกและเตรียมความพร้อมเกษตรกร และการจัดการอาหารไก่	↔											
2. อบรมเกษตรกร	↔						↔					
3. นำไก่พ่อแม่พันธุ์เข้าเลี้ยง	↔											
4. การดำเนินงานตามแผนการผลิต (ผลิตไก่ขุน)	←	→	←	→	←	→	←	→	←	→	←	→
5. เก็บข้อมูลงานวิจัยและรายงานผล	←	→	←	→	←	→	←	→	←	→	←	→

5.2 วิธีการดำเนินงาน

5.2.1 การคัดเลือกเกษตรกร

คัดเลือกเกษตรกรที่สนใจ จาก 3 อาชีพ ได้แก่ ทำนา ทำไร่สับปะรดและรับจ้างทั่วไป มีบริเวณบ้านหรือสวนสำหรับสร้างโรงเรือน และมีความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองพอสมควร

5.2.2 การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร

- 1) จัดอบรมเกษตรกร และทักษะศึกษาดูงานการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านองค์ความรู้ ด้านพันธุ์ อาหาร มาตรฐานฟาร์มไก่พื้นเมือง
- 2) ส่งเสริม แนะนำให้เกษตรกรเตรียม และปรับโรงเรือนเลี้ยงไก่เดิม ให้ได้มาตรฐานไก่พื้นเมือง จัดทำแผนการผลิตไก่และแผนการผลิตอาหารไก่ร่วมกัน
- 3) จัดอบรมเกษตรกรที่รับผิดชอบตู้ฟักไข่ อบรมเชิงปฏิบัติการทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ แก่เกษตรกร ที่ผลิตพ่อแม่พันธุ์

5.2.3 การวางแผนการผลิต

- 1) **แผนการเลี้ยง** แบ่งเกษตรกรออกเป็น 2 รูปแบบการเลี้ยง ดังนี้
  - 1.1) รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ ประกอบด้วย
    - รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ โดยใช้เทคโนโลยีตู้ฟักผลิตลูกไก่ 3 ราย โดยการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ 70 ตัว แม่พันธุ์ 350 ตัว (สัดส่วน 1:5) รวม 420 ตัว ไข่ที่ได้ฟักด้วยเครื่องฟักไข่ (ใช้ตู้ฟักของศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์เขต 5)
  - 1.2) รูปแบบการเลี้ยงไก่ขุน มีจำนวนเกษตรกรในกลุ่ม 10 ราย โดยรับลูกไก่จากกลุ่มที่ 1 สัปดาห์ละ 625 ตัว ใช้เวลาเลี้ยงรุ่นละ 3-4 เดือน ผลิตเป็นไก่ขุนขายในลักษณะไก่มีชีวิตให้กับลูกค้าในพื้นที่และลูกค้ารับซื้อทั่วไป
- 2) **แผนการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการลดต้นทุนค่าอาหาร** ของเกษตรกร โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นผลิตอาหารเอง ตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้
  - 2.1) ผลิตอาหารเอง จากแหล่งวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในพื้นที่ ได้แก่ เมล็ด ถั่วเหลือง มันสำปะหลัง รำละเอียด ข้าวโพด ใบกระถิน ซึ่งเป็นพืชที่มีการปลูกในพื้นที่ ฉะนั้น อาหารผสมเองที่ผลิตได้จึงมีราคาต่ำกว่าอาหารสำเร็จรูปในท้องตลาด
  - 2.2) การใช้พืชอาหารหยابที่มีในพื้นที่เพื่อเป็นอาหารเสริม ได้แก่ ต้นกล้วยหมัก (ประกอบด้วยสัดส่วนต่อกิโลกรัม คือ ต้นกล้วย : น้ำตาลทรายแดง : เกลือ = 100 : 4 : 1) ซึ่งมีต้นทุนในการผลิตประมาณ 2 บาทต่อกิโลกรัม โดยให้เป็นอาหารเสริมในอัตราร้อยละ 25-50 ของปริมาณอาหารที่ให้ในแต่ละวัน ช่วยลดต้นทุนค่าอาหารลง เหลือประมาณ 6-8 บาทต่อกิโลกรัม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกหญ้าเนเปียร์ในพื้นที่สำหรับเป็นพืชอาหารเสริมให้แก่ไก่ เนื่องจากมีเปอร์เซ็นต์โปรตีนสูง และช่วยลดความเครียดในไก่ได้
- 3) **แผนการใช้ผลผลิต สำหรับผลผลิตที่ได้** เกษตรกรจำหน่าย 2 รูปแบบ ดังนี้

3.1) รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ และใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก ผลผลิตไข่ 37,960 ฟอง/ปี (109 ฟอง/แม่/ปี) ผลิตลูกไก่ได้ 32,500 ตัว/ปี (อัตราการฟักไม่ต่ำกว่า 80 %) คัดพ่อแม่พันธุ์ทดแทน 420 ตัว/ปี คงเหลือลูกไก่ที่จำหน่าย 32,080 ตัว/ปี จำหน่ายราคาตัวละ 20 บาท ให้แก่กลุ่มผลิตไก่ขุนในโครงการและเกษตรกรอื่นๆที่สนใจในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง และจะมีรายได้จากการจำหน่ายลูกไก่รวม 641,600 บาท/ปี (เฉลี่ย 53,467 บาท/เดือน)

3.2) รูปแบบการเลี้ยงไก่ขุน ผลิตไก่ขุนได้ 30,476 ตัว/ปี (ความเสี่ยงจากอัตราการตายไม่เกินร้อยละ 5) จำหน่ายเป็นไก่ขุนอายุประมาณ 3-4 เดือน น้ำหนักประมาณตัวละ 1.0 กิโลกรัมๆ ละ 100 บาท มีรายได้จากการจำหน่ายไก่ขุน 3,047,600 บาท/ปี (เฉลี่ยรายละ 304,760 บาท/ปี หรือประมาณ 25,400 บาท/เดือน)

4) **แผนการขยายจำนวนพ่อแม่พันธุ์** โครงการมีแผนการขยายจำนวนพ่อแม่พันธุ์ จากพ่อแม่พันธุ์ทดแทนโดยการคัดเลือกจากไก่ที่เลี้ยงขุน ใช้ความรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ประกอบกับความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากกรมปศุสัตว์ ทั้งนี้ ไก่ที่เลี้ยงเพื่อเป็นไก่ขุนเป็นไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่พันธุ์แท้ ที่ได้มาจากฟาร์มที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเครือข่ายผู้เลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่พันธุ์แท้ โดยการคัดเลือกไก่ที่แข็งแรง มีลักษณะความเป็นพ่อแม่พันธุ์ที่ดี เพื่อทดแทนในเดือนที่ 12 ของการเลี้ยง

5) **แผนการเพิ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ** เมื่อสิ้นสุดปีแรก และประสบผลสำเร็จจากการเลี้ยงไก่เป็นอาชีพเสริม โครงการมีแผนที่จะขยายจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงอีก 2 กลุ่ม ในหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากการขยายตลาดด้วย สำหรับทุนดำเนินการ ขอรับสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเกษตรกรลงทุนเอง

5.2.4 การขยายโอกาสการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำสู่ชุมชนอื่น

พื้นที่ที่จะขยายโครงการการสร้างอาชีพต่อไป ได้แก่ อำเภอเชียงของ เชียงแสน แม่จันและแม่สาย จ.เชียงราย เนื่องจากติดกับแนวชายแดน และถนนสู่เมืองจีน มีแนวโน้มการตลาดส่งออกที่ดี และในอนาคตผลิตเพื่อส่งออกตลาดประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนกลุ่มเดิมเป็นกลุ่มผลิตพ่อแม่พันธุ์

5.2.5 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลการผลิตของเกษตรกร แบ่งเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ของครัวเรือน ภาระหนี้สิน สภาพการถือครองที่ดินของเกษตรกร และประสบการณ์การเลี้ยงไก่พื้นเมือง
- 2) ข้อมูลการเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร
- 3) ข้อมูลการผลิต แบ่งตามรูปแบบการเลี้ยง ประกอบด้วย
  - 3.1) รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกไก่ ประกอบด้วย จำนวนพ่อแม่พันธุ์ จำนวนไข่ฟักต่อแม่/ปี อัตราการฟัก จำนวนลูกไก่ที่ได้/แม่/ปี
  - 3.2) รูปแบบการเลี้ยงไก่ขุน ประกอบด้วย จำนวนลูกไก่เข้าเลี้ยง อัตราการตาย ระยะเวลาเลี้ยง และปริมาณผลผลิตที่ได้/รุ่น
- 4) ข้อมูลต้นทุน ปริมาณ กำไรจากการเลี้ยง ได้แก่ โครงสร้างต้นทุนการผลิต (ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร) รวมทั้งการบันทึกรายได้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณกำไร ในการเลี้ยงของเกษตรกร

6. ผลการดำเนินงาน

6.1 สรุปเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของโครงการตามเป้าหมายของกิจกรรม และผลได้ของโครงการ

จากกิจกรรมที่โครงการกำหนดไว้เป็นแผนการดำเนินงาน และผลได้จากการดำเนินงาน สามารถสรุปได้ตามตาราง 2

ตาราง 2 การเปรียบเทียบแผนตามกิจกรรมและผลได้จากการดำเนินงาน

กิจกรรม	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลได้
กิจกรรมที่ 1	-	-	
1. การคัดเลือก เกษตรกร	- เกษตรกรที่สนใจจาก 3 อาชีพ จำนวน 13 ราย แบ่งเป็น เกษตรกรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ผลิต ลูกไก่ 3 ราย และเกษตรกร ผลิตไก่ขุน 10 ราย	- เกษตรกรร่วมโครงการ 16 ราย จาก 3 อาชีพ ได้แก่ ทำนา ทำไร่สับปะรดและรับจ้างทั่วไป	ตามเป้าหมาย
2. การเตรียม ความพร้อม ของเกษตรกร ในโครงการ	- ปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรือนเดิม ของเกษตรกรทั้ง 13 ราย - จัดเตรียมโรงเรือนที่ถูกต้อง ตามหลักการสุขาภิบาล และ สุขอนามัยสัตว์ เช่น ความ สะอาด ปลอดภัย เป็นสัดส่วน - จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการ เลี้ยง อย่างเพียงพอ	- เกษตรกรทั้ง 16 ราย ซ่อมแซมโรงเรือนเดิมซึ่ง อยู่ในบริเวณที่พัก หรือในสวน ให้มีความ เหมาะสมในการเลี้ยงไก่ - กำหนดพื้นที่ แบ่งสัดส่วนการเลี้ยงชัดเจน รูปแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย - โครงสร้างโรงเรือนเป็นไม้ที่ได้ในท้องถิ่น หรือบางรายเป็นโครงสร้างปูน หลังคา กระเบื้อง หรือสังกะสี - พื้นเป็นลานดินไม่ใช้วัสดุปูพื้น ไม่ยกพื้น - ลานปล่อย ใช้ตาข่ายพลาสติก หรือไม้ไผ่สาน ล้อมกันบริเวณป้องกันศัตรูไก่ - มีการทำความสะอาดพร้อมฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อ เพื่อเตรียมการเลี้ยง - จัดเตรียมอุปกรณ์ให้อาหารและน้ำแบบ ประยุกต์จากวัสดุเหลือใช้ เช่น ยางรถยนต์ แกลลอนน้ำมันเก่า หรือประดิษฐ์จากไม้ไผ่ผ้า ครึ่ง	ตามเป้าหมาย
3. การจัดการ อาหารไก่	- ให้เกษตรกรทั้ง 13 ราย เตรียมวัตถุดิบพืชอาหาร เพื่อ เป็นอาหารเสริมร่วมกับการใช้ อาหารสำเร็จรูป ประกอบด้วย ข้าวโพด สับปะรด และต้น กล้วย	- เกษตรกร 8 ราย ใช้ข้าวโพดผสมอาหาร สำเร็จรูป - เกษตรกร 5 ราย ใช้สับปะรด และต้นกล้วย เสริมอาหารสำเร็จรูป - เกษตรกร 3 ราย ใช้อาหารสำเร็จรูปเป็นหลัก (เสริมพืชอาหารน้อยมาก หรือไม่เสริมเลย)	81.25%
4. การจัดการ อาหารไก่	- ให้เกษตรกรทั้ง 13 ราย เตรียมวัตถุดิบพืชอาหาร เพื่อ	- เกษตรกร 8 ราย ใช้ข้าวโพดผสมอาหาร	81.25%

กิจกรรม	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลได้
	เป็นอาหารเสริมร่วมกับการใช้ - เกษตรกร 5 ราย ใช้สับปรด และต้นกล้วย อาหารสำเร็จรูป ประกอบด้วย เสริมอาหารสำเร็จรูป ข้าวโพด สับปรด และต้น - เกษตรกร 3 ราย ใช้อาหารสำเร็จรูปเป็นหลัก กล้วย (เสริมพืชอาหารน้อยมาก หรือไม่เสริมเลย)		

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลได้
กิจกรรมที่ 2			
1. อบรมและ ศึกษาดูงาน การเลี้ยงไก่ ประดู่หางดำ	- อบรมความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยง ไก่ หรือเทคโนโลยีการเลี้ยงไก่ พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ ให้แก่เกษตรกร อย่างน้อย 2 ครั้ง	- หัวหน้าโครงการและตัวแทนเกษตรกร 1 ราย ศึกษาดูงานการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ของเกษตรกรที่สหกรณ์การเกษตรกันทรวิชัย จ.มหาสารคาม (5 มิ.ย.55) และนำไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม	ตามเป้าหมาย
-	-	- อบรมเกษตรกร 7 ราย เรื่องการผลิตไก่ พื้นเมืองประดู่หางดำ	
-	-	- อบรมเกษตรกร 9 ราย เรื่องการผลิตไก่ พื้นเมืองประดู่หางดำเพื่อเป็นอาชีพแก่ เกษตรกร ณ เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อ.วัง เหนือ จ. ลำปาง เพื่อให้มีองค์ความรู้เบื้องต้น ด้านการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ (7 ก.พ. 56)	
-	- อบรมเชิงปฏิบัติการ การผลิต ลูกไก่โดยใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก อย่างน้อย 1 ครั้ง	- เกษตรกร 2 ราย เข้าร่วมอบรม และผลิตตู้ฟัก ไข่ ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ เขต 5 จำนวน 1 ครั้ง	

กิจกรรมที่ 3 และ 4

1. รูปแบบการ เลี้ยงพ่อแม่ พันธุ์ผลิตลูกไก่ แบบแม่ฟัก ธรรมชาติ	-	- เกษตรกร 4 ราย เลี้ยงรูปแบบแม่ฟัก ธรรมชาติ เพื่อจำหน่ายลูกไก่ และไก่ขุน	
-	-	-	
-	-	- ผลผลิตลูกไก่รวม 1,695 ตัว (เฉลี่ย 15 ตัว/ แม่/ปี)	
-	-	- รายได้จากการจำหน่าย 34,350 บาท	
2. รูปแบบการ เลี้ยงพ่อแม่	- เกษตรกร 3 ราย เลี้ยง รูปแบบใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก	- เกษตรกร 2 ราย เลี้ยงรูปแบบพ่อแม่พันธุ์ใช้ เทคโนโลยีตู้ฟัก	75%

พันธุ์ใช้	- ไข่เข้าตู้ฟักเฉลี่ย 37,960 ฟอง/ปี (เฉลี่ย 244 ฟอง/สัปดาห์)	- ไข่เข้าตู้ฟัก 12,674 ฟอง/ปี (เฉลี่ย 244 ฟอง/สัปดาห์)	33.38%
เทคโนโลยีตู้ฟัก	- ผลผลิตลูกไก่พันธุ์แม่ทั้งหมด 32,500 ตัว/ปี (อัตราการฟักไม่ต่ำกว่า 80%)	- ผลผลิตลูกไก่พันธุ์แม่ทั้งหมด 10,266 ตัว/ปี (อัตราการฟักร้อยละ 81.0) (เกษตรกรอีก ราย พ่อแม่พันธุ์อายุ 5 เดือน ยังไม่ให้ ผลผลิต)	31.58%
	- จำหน่ายลูกไก่หลังคัดพ่อแม่พันธุ์ 32,080 ตัว/ปี		
	- รายได้จากการจำหน่าย 641,600 บาท/ปี		

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลได้
3. รูปแบบการเลี้ยงไก่ขุน	- เกษตรกรเลี้ยงรูปแบบไก่ขุน 10 ราย	- เกษตรกรเลี้ยงรูปแบบไก่ขุน 10 ราย	ตามเป้าหมาย
	- จำนวนการผลิต 625 ตัว/สัปดาห์	- นำลูกไก่เข้าเลี้ยงรวม 2,760 ตัว/รุ่น	ต่ำกว่าเป้าหมาย
	- รอบการผลิต 625 ตัว/สัปดาห์ (รายละ 63 ตัว/สัปดาห์)	- รอบการผลิต 1 รุ่น (เฉลี่ยรายละ 276 ตัว)	ต่ำกว่าเป้าหมาย
	- ผลผลิตไก่ขุน 30,476 ตัว/ปี	- ผลผลิตไก่ขุน 2,595 ตัว	ต่ำกว่าเป้าหมาย
	- ความเสี่ยงจากอัตราการตายไม่เกิน 5%	- อัตราการตาย 6.8 %	สูงกว่าเป้าหมาย
	- รายได้จากการจำหน่ายไก่ขุน 3,047,600 บาท/ปี	- รายได้จากการจำหน่าย 31,530บาท	ต่ำกว่าเป้าหมาย

6.2 ผลการดำเนินงานตามกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การคัดเลือกเกษตรกร

เกษตรกรได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ จำนวน 16 ราย โดยมีภูมิลำเนาอยู่ใน 2 จังหวัด คือ เชียงราย และลำปาง ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม ได้แก่ ทำนา ทำไร่สับปะรด และรับจ้างทั่วไป โดยแบ่งกลุ่มตามรูปแบบการเลี้ยง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูก แบ่งตามวิธีการฟักไข่ 2 แบบ ได้แก่ รูปแบบแม่ฟักธรรมชาติ 4 ราย และรูปแบบใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก 2 ราย

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการเลี้ยงลูกไก่ผลิตเป็นไก่ขุน 10 ราย

จากการคัดเลือกเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 ราย โดยภาพรวมเกษตรกรมีคุณลักษณะ (ข้อมูลทั่วไป) ในแต่ละรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบที่ 1 รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูก แบ่งตามวิธีการฟักไข่ 2 แบบ ได้แก่ รูปแบบแม่ฟักธรรมชาติ 4 ราย และรูปแบบใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก 2 ราย โดยเกษตรกรในรูปแบบที่ 1 ส่วนใหญ่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง 1-5 ปี (มีเพียง 1 ราย ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง 10 ปี) อาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่สับปะรด และเลี้ยงปลา มีรายได้หลักจากการเกษตร/ปี 60,000 – 150,000 บาท มีหนี้สินในครัวเรือน 50,000 – 120,000 บาท/ปี ถือครองที่ดิน 1-5 ไร่ มีเพียง 1 ราย ที่ถือครองที่ดิน 18 ไร่ โดยที่ดินที่ถือครองเป็นโฉนด 1-5 ไร่ ที่สปก. 18 ไร่ และที่ดินครอบครอง 3 ไร่

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรรูปแบบที่ 1 การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูก

รายการ	แม่ฟักธรรมชาติ				เทคโนโลยีตู้ฟัก	
	อตุลเดช	ตีบ	นิพน	หนูจิ้น	ธีระพงษ์	ประยูร
อายุ (ปี)	58	49	50	49	43	55
ประสบการณ์เลี้ยงไก่ (ปี)	10	5	1	5	3	5
อาชีพหลัก	ทำนา ไร่สับปะรด	ไร่สับปะรด	ไร่สับปะรด	ไร่สับปะรด	ไร่สับปะรด	เลี้ยงปลา
- รายได้ (บาท/ปี)	120,000	120,000	60,000	60,000	150,000	130,000
หนี้สินครัวเรือน (บาท)	60,000	50,000	100,000	60,000	700,000	50,000
การถือครองที่ดิน						
- โฉนด (ไร่)	1	1	5	1	-	17
- สปก. (ไร่)	-	-	-	-	18	-
- ครอบครอง (ไร่)	-	3	-	-	-	-

ที่มา การรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

2. รูปแบบที่ 2 รูปแบบการเลี้ยงลูกไก่ผลิตเป็นไก่ขุน 10 ราย (ตาราง 4) เกษตรกรในรูปแบบที่ 2 ส่วนใหญ่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป (สูงสุด 55 ปี ต่ำสุด 33 ปี) มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่

พื้นเมือง 1-10 ปี (สูงสุด 10 ปี ต่ำสุด 1 ปี) ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา มีเพียง 1 ราย ที่ทำอาชีพรับจ้าง โดยมีรายได้จากอาชีพหลัก 100,000 - 240,000 บาท/ปี มีภาระหนี้สินของครัวเรือน 10,000-50,000 บาท ถือครองที่ดิน สปก. 1- 20 ไร่ และที่ครอบครองไม่มีเอกสารสิทธิ์ 1 ไร่ (ตาราง 4)

ตาราง 4 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรรูปแบบที่ 2 การเลี้ยงลูกไก่ผลิตเป็นไก่ขุน

รายการ	วัดลพ	สว่าง	วุฒิชัย	มณฑิเยร	สน	เพียร	หย่วน	จักรพงษ์	สันติ	กลุ่ม ทหาร กนช.
อายุ (ปี)	50	55	52	55	43	52	48	48	33	50
ประสบการณ์เลี้ยงไก่ (ปี)	5	10	2	6	3	3	4	3	1	5
อาชีพหลัก	รับจ้าง	ทำนา	ทำนา	ทำนา	ทำนา	ทำนา	ทำนา	ทำนา	ทำนา	รับจ้าง
- รายได้ (บาท/ปี)	108,000	240,000	150,000	100,000	120,000	200,000	120,000	120,000	240,000	180,000
หนี้สินครัวเรือน (บาท)	10,000	40,000	40,000	40,000	40,000	50,000	30,000	40,000	40,000	50,000
การถือครองที่ดิน โฉนด (ไร่)	1	2	20	5	4	6	5.5	2	9.5	-
- สปก. (ไร่)	1	-	20	5	4	6	5.5	2	-	5
- ครอบครอง (ไร่)	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา การรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

กิจกรรมที่ 2 การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร

ในการเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเลี้ยง โดยปรับปรุงโรงเรือนเลี้ยงไก่ที่มีอยู่เดิม รวมทั้งมีการวางระบบการจัดการโรงเรือน การสุขาภิบาลให้ถูกหลักสุขาภิบาลและสุขอนามัยสัตว์ เพื่อลดความเสี่ยง (การตายของไก่) และจัดหาอุปกรณ์การเลี้ยงให้เพียงพอกับขนาดการผลิต รูปแบบการผลิต และสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตของโครงการ ดังนี้

1. การปรับปรุงโรงเรือนเลี้ยงไก่

เกษตรกรทั้ง 16 ราย ปรับปรุงโรงเรือนที่มีอยู่เดิม พื้นที่เลี้ยงของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณที่พักอาศัยหรือบริเวณสวน แต่กั้นพื้นที่เลี้ยงชัดเจน มีการปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรือนเก่าให้มีความมั่นคงแข็งแรง โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ลักษณะโรงเรือนเป็นโครงสร้างไม้ และปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี ล้อมผนังโรงเรือนด้วยตาข่าย หรือใช้ไม้ไผ่ซีก ล้อมเป็นผนัง พื้นโรงเรือนเป็นลานดินไม่ยกพื้น ด้านนอกของโรงเรือนกั้นบริเวณลานปล่อยด้วยตาข่าย เพื่อให้ไก่ได้ใช้พื้นที่นั้น

เป็นที่ค้ำชูอาหารตามธรรมชาติและออกกำลัง และเป็นการป้องกันโรคระบาดในไก่ด้วย (ภาพ 1 และ 2) ภายในโรงเรือน มีอุปกรณ์ให้อาหารและน้ำแบบประยุกต์จากวัสดุเหลือใช้ เช่น ยางรถยนต์ แกลลอนน้ำมันเก่า หรือประดิษฐ์จากไม้ไผ่ผ่าครึ่ง

ภาพ 1 ลักษณะโรงเรือนที่ได้รับการปรับปรุง โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น

ภาพ 2 บริเวณลานปล่อยเชื่อมกับโรงเรือน กั้นบริเวณล้อมด้วยไม้ หรือตาข่าย เพื่อให้ไก่ได้ใช้พื้นที่คุ้ยเหยื่ออาหารตามธรรมชาติและออกก้าง

จากการจัดการด้านโรงเรือน และลานปล่อย เกษตรกรจัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างโรงเรือน จำแนกตามรูปแบบการเลี้ยงดังนี้

1.1 รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ และผลิตลูกแบบฟักตามธรรมชาติ จัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างโรงเรือน (คอกนอน) และลานปล่อยบนเนื้อที่ไม่เกิน 88-75 ตารางวา โดยมีขนาดโรงเรือน 45 – 48 ตารางเมตร จำนวนโรงเรือน 1 แห่ง (มีเพียง 1 รายที่มี 2 แห่ง ซึ่งแยกเป็นโรงเรือนกกลูกไก่อีก 1 แห่ง)

1.2 รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ โดยใช้เทคโนโลยีตู้ฟักผลิตลูกไก่ จัดสรรพื้นที่เลี้ยง โดยสร้างโรงเรือน (คอกนอน) สำหรับพ่อแม่พันธุ์ขนาด 299 ตารางเมตร ลานปล่อยขนาดพื้นที่ 325 ตารางวา

1.3 รูปแบบการเลี้ยงไก่ขุน จัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างโรงเรือน (คอกนอน) ขนาดโรงเรือน 20 – 36 ตารางเมตร ลานปล่อยขนาดพื้นที่ 38 – 150 ตารางวา พื้นที่ปลูกหญ้าขนาด 10 – 100 ตารางวา

ลักษณะโรงเรือนของเกษตรกรในโครงการเป็นแบบกึ่งชั่งกึ่งปล่อย เพื่อให้ไก่ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ แบ่งพื้นที่โรงเรือน และลานปล่อยโดยใช้ตาข่ายพลาสติกกัน

นอกจากการจัดการด้านโรงเรือน และลานปล่อยแล้ว เกษตรกรได้จัดเตรียมแรงงานเพื่อใช้ในการเลี้ยงไก่ ซึ่งแรงงานที่เกษตรกรทั้งหมดใช้เป็นแรงงานในครัวเรือน เกือบทั้งหมดใช้แรงงาน

เพียงคนเดียว มีชั่วโมงการทำงานในการเลี้ยงไก่ 1-2 ชั่วโมงต่อวัน เนื่องจากเกษตรกรทุกรายประกอบอาชีพหลักอื่นๆ และเลี้ยงไก่เป็นอาชีพเสริม นอกจากนี้ การเลี้ยงไก่ในโรงเรือนกึ่งซึ่งกึ่งปล่อยที่มีความปลอดภัย จึงทำให้เกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมหลักควบคู่ไปกับการเลี้ยงไก่ได้ (ตาราง 5)

ตาราง 5 รายละเอียดการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร

รายการ	แม่ฟักธรรมชาติ				เทคโนโลยีตู้ฟัก		การเลี้ยงไก่ขุน										กลุ่มทหารกนช.
	อดุลเดช	ตีบ	นิพน	หนูจิ้น	ธีระพงษ์	ประยูร	วัลลพ	สว่าง	วุฒิชัย	มณฑิเรศ	สน	เพียร	หย่วน	จักรพงษ์	สันติ		
พื้นที่โรงเรือน (ตรม.)	48	48	48	45	299	80	30	30	20	36	30	30	20	20	30	25	
พื้นที่ปล่อยลาน (ตรว.)	88	88	88	75	325	-	70	60	50	50	38	100	100	150	70	60	
แปลงหญ้า (ตรว.)	-	-	-	-	-	100	100	100	50	100	10	10	10	10	-	-	
จำนวนโรงเรือน	2	1	1	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
แรงงานครัวเรือน (คน)	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ชม.แรงงาน (ชม./วัน)	2	1	1	1	3	2	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	

ที่มา การรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

2. การเตรียมการด้านการจัดการวัตถุดิบอาหารในพื้นที่ร่วมกับอาหารสำเร็จรูปเพื่อลดต้นทุนอาหาร

ในการจัดการด้านอาหารโดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่ มุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการใช้วัตถุดิบอาหารในพื้นที่ร่วมกับการใช้อาหารสำเร็จรูปเพื่อลดต้นทุนการผลิต เนื่องจากราคาอาหารสำเร็จรูปมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร วัตถุดิบอาหารที่เกษตรกรใช้จะมีความแตกต่างกันตามพื้นที่ ดังนี้

2.1 พื้นที่โครงการ ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่สับปะรด โดยในแต่รอบการผลิตจะมีผลผลิตสับปะรดตกเกรดที่สามารถนำไปเสริมร่วมกับการให้อาหารสำเร็จรูปเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยเกษตรกรจะให้อาหารผสมในช่วงเช้า และเย็น ร่วมกับการเสริมด้วยสับปะรด (ภาพ 3)

ภาพ 3 ผลผลิตสับปรดตกเกรด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมในการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ

2.2 พื้นที่โครงการ ต.และ อ.วังเหนือ จ. ลำปาง พื้นที่ดำเนินการเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพและความได้เปรียบในการสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของจังหวัด ในการรวบรวมข้าวโพดจะมีข้าวโพดเม็ดแตกหักที่สามารถนำมาเลี้ยงไก่โดยผสมกับอาหารสำเร็จรูปเพื่อลดต้นทุนอาหารได้ (ภาพ 4)

ภาพ 4 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เม็ดแตกบด เพื่อใช้ผสมอาหารสำเร็จรูปในการลดต้นทุนค่าอาหารไก่

นอกจากนี้เกษตรกรยังเสริมด้วยต้นกล้วย และหญ้าเนเปียร์ ให้ไก่ได้จิกกินเพื่อลดความเครียด (ภาพ 5)

ภาพ 5 การใช้ต้นกล้วย และหญ้าเนเปียร์เป็นอาหารเสริม ร่วมกับการใช้อาหารสำเร็จรูป

กิจกรรมที่ 3 การอบรมเกษตรกร

เกษตรกรที่รับเลือกเข้ามาในโครงการ ต้องได้รับการฝึกอบรมและดูงาน โดยการอบรมเกษตรกร และการเรียนรู้ขั้นตอนเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ได้แก่ การเตรียมเล้า การกกลูกไก่ การให้ยาวัคซีน และการจัดการโรงเรือนเพื่อป้องกันโรค เพื่อให้เกษตรกรมีองค์ความรู้การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำและเกิดการแลกเปลี่ยนรู้ภายในกลุ่ม เกษตรกรได้รับการอบรมและศึกษาดูงาน จำนวน 4 ครั้ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การอบรม และศึกษาดูงานการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง รวม 4 ครั้ง ดังนี้

1.1 ครั้งที่ 1 ตัวแทนเกษตรกร และหัวหน้าโครงการ ร่วมอบรมและศึกษาดูงานการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ณ สหกรณ์การเกษตรกันทรวิชัย จ.มหาสารคาม ในวันที่ 5 มิถุนายน 2555

1.2 ครั้งที่ 2 ตัวแทนเกษตรกร และหัวหน้าโครงการ ร่วมอบรม “เทคโนโลยีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ และซี รุ่นที่ 8” วันที่ 6 มิถุนายน 2555 ที่คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลได้จากการอบรมและศึกษาดูงาน ตัวแทนเกษตรกรได้รับองค์ความรู้ด้านการเลี้ยง การป้องกันโรค ซึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำภายในกลุ่ม (ภาพ 6)

(ก)

(ข)

ภาพ 6 ตัวแทนเกษตรกร และหัวหน้าโครงการ ร่วมการอบรม และศึกษาดูงาน “แนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแก่สมาชิกสหกรณ์” สหกรณ์การเกษตรกันทรวิชัย จ.มหาสารคาม (5 มิถุนายน 55) (ก) และ “เทคโนโลยีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ และซี รุ่นที่ 8” คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (6 มิถุนายน 55) (ข)

1.3 ครั้งที่ 3 อบรมเกษตรกร 7 ราย พื้นที่ จ. เชียงราย เรื่องการผลิตไก่พื้นเมืองประดู่หางดำการฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ด้านองค์ความรู้ ด้านพันธุ์ อาหาร มาตรฐานฟาร์มไก่พื้นเมือง ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ เขต 5 วันที่ 18 ตุลาคม 2555 (ภาพ 7)

1.4 ครั้งที่ 4 อบรมเกษตรกร 9 ราย พื้นที่ จ. ลำปาง เรื่องการผลิตไก่พื้นเมืองประดู่หางดำการฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ด้านองค์ความรู้ ด้านพันธุ์ อาหาร มาตรฐานฟาร์มไก่พื้นเมือง ณ เทศบาลตำบลบ้านใหม่ อ.วังเหนือ จ. ลำปาง วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2556 (ภาพ 8)

ผลได้จากการอบรม เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ด้านการเลี้ยง การป้องกันโรค ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประดู่หางดำของตนเอง

ภาพ 7 การฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ เขต 5 (วันที่ 18 ตุลาคม 2555)

ภาพ 8 การฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ ณ เทศบาลตำบลบ้านใหม่ (7 ก.พ. 56)

2. อบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตลูกไก่โดยใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก ให้กับเกษตรกรในโครงการ 2 ราย ที่ผลิตลูกไก่แบบใช้ตู้ฟัก ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการปศุสัตว์ เขต 5 ผลได้จากการอบรม เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการใช้ตู้ฟัก ในการเพิ่มประสิทธิภาพของตู้ฟักให้มีอัตราการฟักเกินกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป

กิจกรรมที่ 4 การดำเนินการเลี้ยง

หลังจากเกษตรกรเตรียมความพร้อมทั้งด้านโรงเรือนและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำแล้ว จึงนำไก่เข้าเลี้ยงตามรูปแบบการผลิต ดังนี้

1. รูปแบบที่ 1 รูปแบบการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ โดยมีระบบการฟักไข่ 2 วิธี ประกอบด้วย การผลิตลูกแบบฟักธรรมชาติ และการผลิตลูกแบบใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก

1.1 การผลิตลูกแบบฟักธรรมชาติ เกษตรกร 4 ราย เลี้ยงลูกไก่พ่อแม่พันธุ์ประดู่หางดำ พันธุ์แท้ แบบกึ่งชังกึ่งปล่อย เมื่อแม่ไก่ให้ไข่เกษตรกรให้แม่กกไข่ตามธรรมชาติ โดยชังไว้ในสุมหรือกรงไม้ ในเวลากลางคืนคลุมด้วยผ้าหรือพลาสติกกันลม (ภาพ 9)

ภาพ 9 ลักษณะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์แบบแม่ฟักธรรมชาติ

จากตาราง 6 เกษตรกร 4 ราย เลี้ยงไก่พ่อแม่พันธุ์ รวมทั้งหมด 61 ตัว (พ่อพันธุ์ 12 ตัว แม่พันธุ์ 49 ตัว) ผลจากการผลิตแม่ไก่ให้ไข่ 3 รุ่น/ปี อัตราการให้ไข่เฉลี่ย 15 ฟอง/รุ่น/แม่ ได้ปริมาณไข่ทั้งหมด 2,176 ฟอง อัตราฟักร้อยละ 74.0 เกษตรกรสามารถผลิตลูกไก่รวม 1,695 ตัว

ตาราง 6 รายละเอียดผลการผลิตลูกไก่ของเกษตรกรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์แบบฟักธรรมชาติ

เกษตรกร	พ่อพันธุ์ (ตัว)	แม่พันธุ์ (ตัว)	การให้ไข่ (รุ่น)	จำนวน ไข่ (ฟอง)	อัตราให้ไข่ (ฟอง/รุ่น/ แม่)	อัตรา ฟัก (%)	จำนวน ลูกไก่ (ตัว)
นายอดุลเดช	6	30	3	1,422	15.80	77	1,095

นางหนูจิ้น	2	7	3	286	13.60	70	201
นายตีบ	2	6	3	258	14.33	71	183
นายนิพนธ์	2	6	3	280	15.55	78	216
รวม	12	49	3	2,176	-	-	1,695
เฉลี่ย	-	-	-	544	14.80	74	424

ที่มา ข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

1.2 การผลิตลูกแบบใช้ตู้ฟัก เกษตรกร 2 ราย เลี้ยงไก่พ่อแม่พันธุ์ รวมทั้งหมด 352 ตัว (พ่อพันธุ์ 52 ตัว แม่พันธุ์ 300 ตัว) (สัดส่วน 1:6) โดยมีแม่พันธุ์ที่เริ่มให้ผลผลิตได้ 100 ตัว (จากเกษตรกร 1 ราย) สำหรับแม่พันธุ์อีก 150 ตัว ปัจจุบันอายุ 5 เดือน จึงยังไม่ให้ผลผลิต (ภาพ 10)

ภาพ 10 (1) ลักษณะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ผลิตลูกแบบใช้ตู้ฟัก (2) เกษตรกรรวบรวมไข่ในแต่ละวันเข้าตู้ฟัก

การผลิตลูกไก่ เกษตรกรได้ปริมาณไข่ทั้งหมด 12,674 ฟอง/ปี (อัตราให้ไข่ 129 ฟอง/แม่) อัตราฟักร้อยละ 81.0 สามารถผลิตลูกไก่ได้เฉลี่ย 10,266 ตัว/ปี ผลผลิตที่ได้จำหน่ายให้เกษตรกรกลุ่มผลิตไก่ขุนของโครงการและเกษตรกรรายอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง (ตาราง 7)

ตาราง 7 รายละเอียดผลการผลิตลูกไก่รายปีแบบใช้ตู้ฟัก

เกษตรกร	พ่อพันธุ์ (ตัว)	แม่พันธุ์ (ตัว)	การให้ไข่ (รุ่น)	จำนวน ไข่/ปี (ฟอง)	อัตราให้ไข่ (ฟอง/รุ่น/ แม่)	อัตรา ฟัก (%)	จำนวน ลูกไก่ /ปี (ตัว)
---------	--------------------	--------------------	---------------------	--------------------------	-----------------------------------	---------------------	------------------------------

นายธีระพงศ์	22	100	3	12,674	129	81.0	10,266
นายประยูร	30	200	-	-	-	-	-
รวม	52	300	3	12,674	129	81.0	10,266

ที่มา ข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

หมายเหตุ มีผลผลิตลูกไก่จากแม่พันธุ์ของเกษตรกร 1 ราย (นายธีระพงศ์)

นายประยูร ปัจจุบันไก่พ่อแม่พันธุ์อายุ 5 เดือน จึงยังไม่ให้ผลผลิต

รูปแบบที่ 2 การผลิตไก่ขุน

เกษตรกร 10 ราย ซื้อลูกไก่จากกลุ่มผลิตลูกไก่ของโครงการ เลี้ยงเพื่อผลิตเป็นไก่ขุน โดยเลี้ยงเป็นแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย และมีบริเวณพื้นที่ปล่อยสำหรับไก่เพื่อลดความเครียด (ภาพ 11) เกษตรกรเลี้ยงลูกไก่ รวม 2,760 ตัว (เฉลี่ยรายละ 276 ตัว) เกษตรกรได้ผลผลิตทั้งหมด 2,595 ตัว (ผลิต 1 รุ่น) อัตราการตายเฉลี่ยร้อยละ 6.8 ระยะเวลาการเลี้ยงเฉลี่ย 95 วัน ได้น้ำหนักเฉลี่ย 1.23 กก./ตัว ราคาจำหน่าย 100 บาท/กก. (ตาราง 8)

ภาพ 11 ลักษณะรูปแบบการผลิตไก่ขุนของเกษตรกร

ตาราง 8 รายละเอียดผลการผลิตไก่ขุน

เกษตรกร	จำนวน ลูกไก่ (ตัว)	จำนวน รุ่น	อัตราการ ตาย (%)	จำนวน ไก่ขุนที่ได้ (ตัว)	ระยะเวลา เลี้ยง (วัน)	น้ำหนัก เฉลี่ย (กก.)
นายวัลลพ	320	3	6.30	300	92	1.3

เกษตรกร	จำนวน ลูกไก่ (ตัว)	จำนวน รุ่น	อัตราการ ตาย (%)	จำนวน ไก่ขุนที่ได้ (ตัว)	ระยะเวลา เลี้ยง (วัน)	น้ำหนัก เฉลี่ย (กก.)
นายสว่าง	320	3	6.90	298	95	1.2
นายวุฒิชัย	320	3	5.60	302	96	1.2
นายมนเทียร	320	3	7.50	296	95	1.2
นายสน	320	3	8.80	292	95	1.3
นางเพียร	300	3	6.90	298	98	1.2
นายหย่วน	300	3	6.00	282	95	1.2
นายจักรพงษ์	300	3	5.30	284	96	1.3
นายสันติ	200	2	6.00	188	95	1.2
ทหารกนช.	60	1	8.30	55	92	1.2
รวม	2,760	-	-	2,595	-	-
เฉลี่ย	276	-	6.80	259.50	95	1.23

ที่มา ข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

กิจกรรมที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการรายงานผล

1. การวิเคราะห์ต้นทุนและปริมาณกำไรจากการผลิต

ข้อมูลต้นทุนการผลิต และผลได้จากการผลิตของเกษตรกร สามารถวิเคราะห์ต้นทุน และปริมาณกำไรจากการผลิต ได้ดังนี้

1.1 ต้นทุนการผลิตลูกไก่

1.1.1 การผลิตลูกไก่โดยแม่ฟักธรรมชาติ เกษตรกรเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ และให้แม่ฟักไข่จำหน่ายลูกไก่ ราคา 20 บาท/ตัว มีต้นทุนต่อตัวเฉลี่ย 19.82 บาท/ตัว มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 33,597.20 บาท แบ่งเป็นต้นทุนคงที่เฉลี่ย 1,033.30 บาท (ร้อยละ 3.08) ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 32,563.90 บาท (ร้อยละ 96.92) ซึ่งต้นทุนรวมดังกล่าว เป็นต้นทุนเงินสด 24,472.20 บาท (ร้อยละ 72.84) โดยต้นทุนการผลิตที่สำคัญสูงสุด 3 รายการ ประกอบด้วย ค่าอาหาร (ร้อยละ 39.23) ค่าพันธุ์ไก่ (ร้อยละ 27.50) และค่าแรงงานครัวเรือน (ร้อยละ 27.16) (ตาราง 9)

1.1.2 การผลิตลูกไก่โดยใช้ตู้ฟัก มีต้นทุนต่อตัวเฉลี่ย 17.31 บาท/ตัว มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 219,326.50 บาท แบ่งเป็นต้นทุนคงที่เฉลี่ย 36,400.00 บาท (ร้อยละ 16.60) ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 182,926.50 บาท (ร้อยละ 83.40) ซึ่งต้นทุนรวมดังกล่าว เป็นต้นทุนเงินสด 164,576.50 บาท (ร้อยละ 75.04) โดยต้นทุนการผลิตที่สำคัญสูงสุด 3 รายการ ประกอบด้วย ค่าอาหาร (ร้อยละ 26.31) ค่าแรงงานครัวเรือน (ร้อยละ 24.96) และค่าสาธารณูปโภค (ร้อยละ 20.45) (ตาราง 10)

2) ต้นทุนการผลิตไก่ขุน

เกษตรกรทำการเลี้ยงขุนแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย จำหน่ายเป็นไก่มีชีวิต ราคา 100 บาท/กิโลกรัม มีต้นทุนไก่ขุนเฉลี่ย 90.30 บาท/กก. มีต้นทุนรวมเฉลี่ย 28,049.42 บาท แบ่งเป็นต้นทุนคงที่เฉลี่ย 925.30 บาท (ร้อยละ 3.30) ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 27,124.12 บาท (ร้อยละ 96.70) ต้นทุนการผลิตที่สำคัญสูงสุด 3 รายการ ประกอบด้วย ค่าอาหาร (ร้อยละ 49.04) ค่าแรงงานครัวเรือน (ร้อยละ 25.29) และค่าพันธุ์ไก่ (ร้อยละ 19.68) (ตาราง 11)

3) รายได้จากการผลิต

การผลิตลูกไก่

- การผลิตลูกไก่โดยแม่ฟักไข่ตามธรรมชาติ เกษตรกรจำหน่าย ลูกไก่ให้แก่เกษตรกรรายอื่น ราคา 20 บาท/ตัว มูลค่าการจำหน่ายลูกไก่และผลพลอยได้เฉลี่ย 450.00 บาท เมื่อหักต้นทุนแล้ว เกษตรกรจะมีกำไรเฉลี่ย 752.80 บาท/ราย (ตาราง 9)

- การผลิตลูกไก่โดยใช้ตู้ฟัก เกษตรกรจำหน่าย ลูกไก่ให้แก่เกษตรกรรายอื่น ราคา 20 บาท/ตัว มูลค่าการจำหน่ายลูกไก่และผลพลอยได้เฉลี่ย 254,800.00 บาท/ราย/ปี เมื่อหักต้นทุนแล้ว เกษตรกรจะมีกำไรเฉลี่ย 36,748.50 บาท/ราย/ปี หรือ 3,062.40 บาทต่อเดือน/ราย (ตาราง 10)

การผลิตไก่ขุน

การจำหน่ายไก่ขุน เกษตรกรขุนไก่เฉลี่ย 276 ตัว/ราย/ปี ทำการขุนในระยะเวลา 95 วัน น้ำหนักเฉลี่ย 1.2 กิโลกรัม/ตัว หรือน้ำหนักรวมเฉลี่ย 310.50 กิโลกรัม/ราย/ปี จำหน่ายราคา 100 บาทต่อกิโลกรัม รายได้จากการจำหน่ายไก่ขุนและผลพลอยได้เฉลี่ย 31,520.00 บาท/ราย/ปี เมื่อหักต้นทุนแล้ว เกษตรกรจะมีกำไรเฉลี่ย 3,480.58 บาท /ราย/ปี (ตาราง 11)

ตาราง 9 รายละเอียดต้นทุน-ปริมาณกำไรการผลิตลูกไก่ฟักธรรมชาติ

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ราย)	มูลค่า (บาท/ปี)
1. ต้นทุนคงที่		
1.1 ค่าเสื่อมโรงเรือน และอุปกรณ์	533.30	
1.2 ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน	500.00	
2. ต้นทุนผันแปร		
2.1 ค่าพันธุ์พ่อแม่พันธุ์ จำนวน 61 ตัว (พ่อพันธุ์ 7 ตัว @200 บาท/ตัว แม่พันธุ์ 49 ตัว@160 บาท/ตัว)	9,240.00	
2.2 ค่าอาหารไก่	13,178.9	
2.3 ค่าแรงงาน (ค่าแรงในพื้นที่ 300 บาท/คน/วัน ใช้เวลาเลี้ยงไก่ เฉลี่ย 1-2 ชม./วัน/รอบ ระยะเวลาเลี้ยง 1 ปี)	9,125.00	
2.4 ค่าสาธารณูปโภค (ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิง)	360.00	
2.5 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (วัคซีน และเวชภัณฑ์)	660.00	
3. รวมต้นทุน	33,597.20	
4. ต้นทุนลูกไก่ (บาท/ตัว)	19.82	
5. รายได้ 1. จำหน่ายลูกไก่ เฉลี่ย 1,695 ตัว/ปี ราคา 20 บาท/ตัว		33,900.00
2. ผลพลอยได้ (มูลไก่)		450.00
รายได้รวม		34,350.00
ต้นทุนรวม		33,597.20
กำไรสุทธิ		752.80
6. รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)		62.73

ที่มา รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

ตาราง 10 รายละเอียดต้นทุน-ปริมาณกำไรการผลิตลูกไก่โดยใช้ตู้ฟัก

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ราย)	มูลค่า (บาท/ปี)
--------	-------------------------	--------------------

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ราย)	มูลค่า (บาท/ปี)
1. ต้นทุนคงที่		
1.1 ค่าเสื่อมโรงเรือนและอุปกรณ์ (ที่ให้อาหาร 30 อัน @ 200 บาท ที่ให้น้ำ 30 อัน@ 200 บาท และตู้ฟัก 160,000 บาท)	34,400.00	
1.2 ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน พื้นที่เลี้ยงเฉลี่ย 1 ไร่ ค่าเช่าเฉลี่ย 2,000 บาท/ไร่/ปี	2,000.00	
2. ต้นทุนผันแปร		
2.1 ค่าพันธุ์พ่อแม่พันธุ์ จำนวน 122 ตัว (พ่อพันธุ์ 22 ตัว @200 บาท/ตัว แม่พันธุ์ 100 ตัว@160 บาท/ตัว)	20,400.00	
2.2 ค่าอาหารไก่ (เลี้ยง 1 ปี ใช้อาหารเฉลี่ย 6,205 กก. ราคาอาหาร ผสมเองเฉลี่ย 14.82 บาท/กก.)	57,712.20	
2.3 ค่าแรงงาน (ค่าแรงในพื้นที่ 300 บาท/คน/วัน ใช้เวลาเลี้ยงไก่ เฉลี่ย 1-2 ชม./วัน/รอบ ระยะเวลาเลี้ยง 1 ปี)	54,750.00	
2.4 ค่าสาธารณูปโภค (ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิง)	44,844.00	
2.5 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (วัคซีน และเวชภัณฑ์)	5,220.00	
3. รวมต้นทุน	219,326.50	
4. ต้นทุนลูกไก่ (บาท/ตัว)	17.31	
5. รายได้		
1. จำหน่ายลูกไก่ เฉลี่ย 10,266 ตัว/ปี ราคา 20 บาท/ตัว		205,320.00
2. มูลไก่ เฉลี่ย 42.5 กระสอบ/ราย/ปี ราคา 30 บาท/ กระสอบ		1,275.00
รายได้รวม		206,595
		219,326.50
ต้นทุนรวม		
กำไรสุทธิ		12,731.50
6. รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)		1,060.96

ที่มา รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

หมายเหตุ วิเคราะห์ต้นทุนของเกษตรกรที่ได้ผลผลิต (เกษตรกร 1ราย)

ตาราง 11 รายละเอียดต้นทุน-ปริมาณกำไรการผลิตไก่ขุนของเกษตรกร

รายการ	ค่าใช้จ่าย (บาท/ราย)	มูลค่า (บาท/ปี)
1. ต้นทุนคงที่		
1.1 ค่าเสื่อมโรงเรือนและอุปกรณ์	650.30	
1.2 ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน	275.00	
2. ต้นทุนผันแปร		
2.1 ค่าพันธุ์ลูกไก่ เฉลี่ย 276 ตัว/ราย	5,520.00	
2.2 ค่าอาหารไก่ (เลี้ยง 95 วัน ใช้อาหารเฉลี่ย 1,087.5 กก. ราคา อาหารผสมเองเฉลี่ย 12.65 บาท/กก.)	13,756.12	
2.3 ค่าแรงงาน (ค่าแรงในพื้นที่ 300 บาท/คน/วัน ใช้เวลาเลี้ยงไก่ เฉลี่ย 1-2 ชม./วัน/รอบ ระยะเวลาเลี้ยง 95 วัน)	7,095.00	
2.4 ค่าสาธารณูปโภค (ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าเชื้อเพลิง)	240.00	
2.5 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (วัคซีน และเวชภัณฑ์)	513.00	
3. รวมต้นทุน	28,049.42	
4. ต้นทุนไก่ขุน (บาท/กก.)	90.30	
5. รายได้ 1. จำหน่ายไก่ขุน เฉลี่ย 276 ตัว/ราย/ปี น้ำหนักเฉลี่ย 310.5 กก./ราย/ปี ราคา 100 บาท/กก.		31,050.00
2. มูลไก่ เฉลี่ย 16 กระสอบ/ราย/ปี ราคาจำหน่าย 30 บาท/กระสอบ		480.00
รายได้รวม		31,530.00
ต้นทุนรวม		28,049.42
กำไรสุทธิ		3,480.58

ที่มา รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในโครงการ

2 การเปรียบเทียบต้นทุน รายได้และกำไร ในแต่ละรูปแบบผลิต

ผลการศึกษาด้านทุนการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ และผลตอบแทน (รายได้) ในแต่ละรูปแบบการผลิต พบว่า การผลิตลูกไก่แบบแม่ฟักธรรมชาติ เกษตรกรมีกำไรจากการผลิต 752.80 บาท/ปี การผลิตลูกไก่แบบใช้ตู้ฟัก มีกำไรจากการผลิต 36,748.50 บาท/ปี และเกษตรกร ผลิตไก่ขุนมีกำไรจากการผลิต 3,480.60บาท/ปี (ตาราง 12)

เมื่อเปรียบเทียบรายได้ และกำไรการผลิตไก่ ทั้ง 3 รูปแบบ กล่าวได้ว่า เกษตรกรที่ผลิตลูกไก่เพื่อจำหน่ายให้กลุ่มผลิตไก่ขุน (ใช้ตู้ฟัก) มีปริมาณกำไรสูงสุด (ร้อยละ 14.40 ของรายได้รวม) และต่ำสุดคือ เกษตรกรผลิตลูกไก่แบบแม่ฟักธรรมชาติ (ร้อยละ 2.20 ของรายได้รวม) ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งนี้เนื่องจากปริมาณการเลี้ยง (จำนวนพ่อแม่พันธุ์) และการผลิตแบบฟักธรรมชาติที่มีการสูญเสียลูกไก่อมากกว่าการผลิตแบบใช้ตู้ฟัก

ตาราง 12 ต้นทุน รายได้และปริมาณกำไรที่เกษตรกรได้รับตามรูปแบบการผลิต

หน่วย:บาท/ปี				
รูปแบบการผลิต	ต้นทุน	รายได้	ปริมาณกำไร	ร้อยละ*
ฟักธรรมชาติ	33,597.20	34,350.00	752.80	2.20
ใช้ตู้ฟัก	219,326.50	206,595.00	1,060.96	14.40
ไก่ขุน	28,049.40	31,530.00	3,480.60	11.00

หมายเหตุ *ร้อยละของรายได้ในแต่ละรูปแบบผลิต

ผลการผลิตไก่ประดู่หางดำของเกษตรกรในโครงการในรอบ 1 ปี สามารถสร้างรายได้เสริมจากการผลิตรวมกับการผลิตเกษตรอื่นๆ (การทำนา ทำไร่สับปะรด) และอาชีพรับจ้างทั่วไป เกษตรกรมีการพัฒนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งด้านองค์ความรู้ การเลี้ยง การจัดการโรงเรือนเพื่อลดการสูญเสียระหว่างส่งการผลิต มีการเรียนรู้และจัดการร่วมกันในการลดต้นทุนอาหารสำเร็จรูปซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตสำคัญ โดยการใช้อัตถุดิบหรือทรัพยากรที่มีในพื้นที่ เสริมรวมกับการใช้อาหารสำเร็จรูป

กลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพ มีความสามารถในการผลิตพันธุ์เอง (มีเกษตรกรผลิตลูกไก่โดยใช้เทคโนโลยีตู้ฟัก 2 ราย) เพื่อขยายเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในพื้นที่ แต่จะต้องมีการบริหารจัดการกลุ่ม การวางแผนการผลิตเพื่อสร้างอาชีพให้เกษตรกรมีรายได้ที่ยั่งยืน

ผลตอบแทนการผลิตที่เกษตรกรได้รับ ร้อยละ 2.2- 14.4 ของรายได้ ควรมีแนวทางในการลดต้นทุนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมากขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้

1) การจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจในเงื่อนไขโครงการ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงื่อนไขการคืนทุนของเกษตรกร) เกษตรกรที่มีความพร้อมและยอมรับเงื่อนไขจะได้รับการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 16 ราย

2) เกษตรกรทำการสร้างหรือปรับปรุงโรงเรือน วางระบบการสุขาภิบาลให้ถูกหลักการสุขาภิบาลสัตว์และสุขอนามัยสัตว์

3) เกษตรกรมีการผลิตในรูปแบบหรือระบบที่สอดคล้องกับ แรงงาน โรงเรือน พื้นที่ ตลอดจนความพร้อมและความสมบูรณ์ของพืชอาหารสัตว์ที่เกษตรกรมีอยู่

4) ทำการติดตามและจัดผู้ผสมพันธุ์ให้แก่พ่อแม่พันธุ์ให้เกษตรกรที่จะฟักไข่ผลิตลูกไก่ การทำการบินศึกษาข้อมูลด้านการผลิต ข้อมูลต้นทุนการผลิต ตลอดจนสถิติเพื่อการวิเคราะห์ ต้นทุน-ผลตอบแทนจากการผลิตของเกษตรกรแต่ละราย และแต่ละกลุ่ม

5) กลุ่มเกษตรกรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ในการเลี้ยงไก่ร่วมกัน เมื่อผลผลิตออกสู่ตลาด เกษตรกรยังต้องหาแนวทางในการสร้างตลาดในพื้นที่ร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ

1) การขาดแคลนลูกไก่ และพ่อแม่พันธุ์ เมื่อเกษตรกรมีความพร้อม ทำให้ปริมาณไก่พันธุ์แก่ประดู๋หางดำ มีปริมาณที่ได้รับจากฟาร์มเครือข่ายที่ตกลงไว้ไม่แน่นอน ทำให้วางแผนการผลิตยาก

- 2) คุณภาพของลูกไก่ประดู่หางดำ ไก่พ่อแม่พันธุ์ที่ซื้อมาจากฟาร์มเครือข่ายของกรมปศุสัตว์ ไม่มีความสม่ำเสมอ มีผลต่อการเจริญเติบโตและการตายในระหว่างการเลี้ยง
- 3) เกษตรกรยังขาดความมั่นคงและความเข้มแข็งด้านการจัดการพันธุ์ ด้านอาหารและมาตรฐานฟาร์ม
- 4) ผลผลิตไก่ขุนยังขาดตลาดรองรับที่สร้างความเป็นธรรมและมีความสม่ำเสมอที่จะสร้างความมั่นใจต่อการผลิตของเกษตรกรและกลุ่ม
- 5) ยังขาดการรวมกลุ่มและการวางแผนการพัฒนาการผลิตอย่างสอดคล้องกับการตลาดในพื้นที่

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งถัดไป

- 1) โครงการควรมีการคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อมทั้งทางด้านองค์ความรู้ และวินัยในการเลี้ยงไก่เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นผู้เลี้ยงไก่พ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกไก่ให้แก่กลุ่ม
- 2) ควรมีการจัดการฝึกอบรม ในเรื่องด้านการจัดการพันธุ์ ด้านอาหารและมาตรฐานฟาร์มเพิ่มเติมให้แก่เกษตรกร มีการประเมินศักยภาพของเกษตรกรหลังจากได้รับการฝึกอบรม
- 3) โครงการควรมีการจัดรวมกลุ่มของเกษตรกร ในเบื้องต้นอาจจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรเมื่อเกษตรกรมีความพร้อมและสมาชิกมากขึ้นจึงค่อยจดทะเบียนเป็นสหกรณ์
- 4) โครงการควรมีแผนการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ไก่ประดู่หางดำ เพื่อให้เกิดการรับรู้ของผู้บริโภคในท้องถิ่น
- 5) โครงการควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไก่ประดู่หางดำ เพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า OTOP ซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางทางการตลาดให้เกษตรกรมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมปศุสัตว์. การฟักไข่โดยใช้ตู้ฟัก. ระบบออนไลน์ แหล่งที่มา: www.dld.go.th/service/chicken%203%20type/chic33_4.html (27 สิงหาคม 2556).

อำนาจ เลี้ยวธารากุล. 2553. โอกาสและทางเลือกของเกษตรกรกรบนเส้นทางสายโซ่อุปทาน: ไก่พื้นเมือง: โอกาสบนเวทีวัฒนธรรม. หน้า 259-270. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อำนาจ เลี้ยวธารากุล ศิริพันธ์ โมราภบ และศิริพร ตงศิริ. 2553. คู่มือการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ 1 โดยความร่วมมือระหว่าง กรมปศุสัตว์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 10-11.

ภาคผนวก
การผลิตของโครงการ

กลุ่มที่ผลิตลูกไก่แบบฟักเองตามธรรมชาติ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น

แม่ไก่กกและเลี้ยงลูกไก่ประมาณ 2 สัปดาห์ก่อนจะแยกลูกมาขุนช่วยลดอัตราการตายของลูกไก่

ลักษณะการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ผลิตลูกโดยใช้ตู้ฟัก

การผลิตลูกไก่ เกษตรกรเก็บไข่เข้าตู้ฟักฟักสัปดาห์ละประมาณ 300 ฟอง

ผ-4

การผลิตไก่ขุน ลูกไก่มีอายุ 5 วัน มีการทำวัคซีน นิวคาสเซิลและหลอดลมอักเสบ

พื้นที่เลี้ยงไก่ขุนแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ใช้วัตถุดิบอาหารในท้องถิ่น

ติดตามเก็บข้อมูลระยะแรก แนะนำการทำวัคซีน การดูแลในระยะแรก

การติดตาม เก็บข้อมูล อัตราการเจริญเติบโต จัดฝูงผสมพันธุ์ แนะนำการเลี้ยง